

ELEMENTE AUTOBIOGRAFICE ÎN PRODUCȚIA LIRICĂ
A LUI CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU /

AUTOBIOGRAPHIC ELEMENTS
IN CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU'S LYRIC WORKS

[Mirela DRĂGOI](#)

Lecturer, Ph.D. Student

("Dunărea de Jos" University of Galati, Romania)

mariucadragoi@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0009-4963-9124>

Abstract

The starting point in Constantin Virgil Gheorghiu's cultural biography obviously leads us to poetry, because this side of his work illustrates and characterizes the first stage in his literary development as a writer; it sets his subsequent directions and has a huge importance in defining his vision and some of the procedures. On the other hand, a thematic and stylistic analysis of his poems is all the more necessary, as the writings of this period are produced in the absence of political determination that begins to act forcefully on the entire European literature after 1940.

Keywords: *biography, poetry, writing, political determination, literature*

Rezumat

Punctul de pornire într-o biografie culturală a lui Constantin Virgil Gheorghiu ne conduce în mod evident către poezie, căci această latură a operei sale ilustrează caracteristicile unei prime etape din devenirea literară a scriitorului, îi fixează direcțiile ulterioare și are importanța definirii unei viziuni și a unor procedee de etapă. Pe de altă parte, o analiză tematică și stilistică a poemelor sale se impune cu atât mai mult, cu cât scrierile din această perioadă sunt produse în absența determinării politice care începe să acționeze constrângător asupra întregii literaturi europene după 1940.

Cuvinte-cheie: *biografie, poezie, scriere, determinare politică, literatură*

Poezia lui Constantin Virgil Gheorghiu a fost foarte puțin evaluată critic de-a lungul timpului, deși este unanim recunoscut faptul că această parte a operei sale „reprezintă un capitol distinct al creației sale, fecundându-i toate operele viitoare: romane, eseuri, amintiri” (Băileșteanu, 2005, p. 60)²⁴.

Deși la prima vedere se observă că Gheorghiu a „funcționat” ca poet în perioada 1937-1942, rezultatul acestor cinci ani fiind trei culegeri de versuri, nu trebuie să uităm că, chiar și în timpul în care înregistra în Franța mari

²⁴Aceasta este singura lucrare care vizează o analiză profundă a acestei părți „ne-sau mai puțin cunoscută” a operei lui C. V. Gheorghiu, „rămasă între pagini de cărți ori reviste în biblioteci”, „din cauza războiului și a exilului ulterior, și a cenzurii drastice la care a fost supusă după război”.

succese editoriale cu proza sa, el continua să colaboreze în calitate de poet la revistele editate de diaspora românească la Paris²⁵, la Roma (Guția *et alii*, 1957, pp. 4-5), Madrid etc. De aceea, a opri la 1942 perioada de formare a poetului și de orientare a scrisului său spre domeniul liricii este o opțiune fără certe justificări, întrucât, așa cum vom vedea mai departe, Gheorghiu trăiește exclusiv în, prin și pentru Poezie: „Mi-am început cariera literară în calitate de poet”, îi plăcea scriitorului să repete atât în cadrul interviurilor pe care le acorda spre sfârșitul vieții, cât și în „Memorii”: „Am trăit întotdeauna în lumea poeziei – așa cum o fac copiii -, complet desprins de lumea adulților” (*Memorii*, I, p. 376).

De la cea mai fragedă vârstă, Constantin Virgil Gheorghiu a trăit într-o lume vie și familiară, plină de iubire și poezie. Scriitorul mărturisește că interesul pentru arta poetică îl moștenește de la mama sa, de la care a învățat să alcătuiască „rugăciuni, acatiste, imne și cereri de o frumusețe arzătoare și cerească” (*Tatăl meu*, 1998, p. 78): „Luasem obiceiul să compun poezii încă din copilărie. De la mama am învățat arta poetică. Deoarece mama mea scria poezii aproape în fiecare zi. Noi, copiii, o priveam scriind ore întregi cu un ciot de creion. Eram intrigati de activitatea ei misterioasă și o întrebam întruna ce face. Ea ne răspundea că scrie poezii, dar nu ne permitea să ne uităm la ele. Le ascundea cu grijă. (...) Prima poezie a mamei noastre era o rugă fierbinte către Dumnezeu...” (*Memorii*, I, pp. 255-256).

Încă de la „vârsta jocului”, Gheorghiu compune versuri inspirate din viețile sfinților - poeme despre Maxim Mărturisitorul și Sfântul Ioan Damaschin (*Cum am vrut să mă fac sfânt*, 2005, p. 59). Constată cu uimire că s-a născut într-un ținut în care „tăcerea era preferată cuvântului” (*Cum am vrut să mă fac sfânt*, 2005, p. 111), în „ținutul oamenilor fără cuvinte, al tăcuților, al celor ce se liniștesc, isihăștilor, pustnicilor și anahoreților”²⁶ și că, în mod paradoxal, întreaga toponimie închide un bogat conținut simbolic, care-l vrăjește pentru totdeauna: „Copil-poet, eram fericit că, atunci când îmi deschideam ochii, al doilea pisc ca înălțime din munții noștri se numea *Panaghia*, Preasfânta Fecioară Maria. Eram fericit să traversez pădurea care era foarte aproape de casa noastră și care se numea *Nicopea*, ceea ce înseamnă Fecioara Biruitoare.... Căii mergeam să-i adăpăm în *Ozana: Dumnezeule, mântuiește-ne!* Aveam veri la *Trisaghion*, cântarea întreit sfântă, la *Aliluia*, la *Chiralesa* ...

²⁵*Luceafărul* - Revista scriitorilor români în exil. Paris: *Rugăciune pentru aviatorii căzuți* (nr. 1, noiembrie 1948, p. 89) și *Poeme din exil* (nr. 2, mai 1949, pp. 136-137); tot ca poet, a colaborat și la revista „Semne. Revistă de gândire, artă și literatură”, între anii 1960-1963.

²⁶Neamțul este ținutul în care călugării isihăști (așa-numiții „buricari”), anahoreții bizantini care se refugiaseră acolo au adus cu ei cărțile sfinte, operele Părinților Bisericii și întreaga tradiție duhovnicească a Evangheliei.

Aceste toponime sfinte încântau în mine copilul poet și creștin” (*Cum am vrut să mă fac sfânt*, 2005, p. 242).

Tot în copilărie, află de la tatăl său – „consul al marelui Împărat al cerului pe pământ” - că scrisul e un lucru sfânt, prin care oamenii imită Patima și Învierea lui Iisus: „Caligrafia este un ritual. Cel mai sfânt dintre rituri. Căci cel care scrie, arată simbolic, cu degetele și cu palma, taina Sfintei Treimi, a Întrupării, a punerii în mormânt și a Învierii lui Hristos. (...) Simbolistica Învierii în scriitură și teologia caligrafiei au fost foarte dragi inimii mele de poet în vârstă de șapte ani” (*Cum am vrut să mă fac sfânt*, 2005, pp. 153-155). Gheorghiu decide să-și dedice exclusiv viața poeziei pentru a deveni „poetul poporului” său la vârsta de șaptesprezece ani, când intenționează să abandoneze cursurile Colegiului Militar de la Chișinău. Consideră, în acest moment, că poezia este idealul său suprem în viață și că și-a dovedit, prin crearea și redactarea unei reviste literare trimestriale – „Luna nouă” -, competența în materie literară. Mai mult decât atât, el se consideră a fi tânărul poet al Chișinăului și al Basarabiei, întrucât publică poeme prilejuite de anumite evenimente solemne din viața elevilor din liceul militar în „Crai Nou”, în revista „Luna nouă”, care are „o sută de pagini și apare în fiecare trimestru” (cf *Memorii*, I, p. 277), în „Luminătorul”, revista oficială a Bisericii din Basarabia, dar și în suplimentele literare ale revistelor bucureștene „Universul”, „Viața literară”, „Bilete de papagal” și „Adevărul”. Adolescentul Gheorghiu se află în căutarea unei vocații literare și a semnelor care să o confirme. Manifestă un entuziasm debordant, având revelația destinului său: „Faptul că sunt poet e o realitate, nu o himeră. (...) Acum, eu sunt tânărul poet al orașului. Toată lumea mă cunoaște. Fostul guvernator și ministru, eliberatorul Basarabiei, Pan Halipa, mă primește duminica la el acasă, ca să-i citesc poeziile mele. Îmi aduce elogii. (...) Toate aceste lucruri m-au întărit în hotărârea mea de a abandona totul pentru a mă consacra exclusiv poeziei” (*Memorii*, I, p. 279).

Însă tatăl său, deși înțelege că „misterul poetului este tot atât de înfricoșător ca misterul martirului și al sfântului”, îi cere să-și amâne această încercare de consacrare literară după obținerea bacalaureatului, la sfârșitul lunii iunie 1936. De-a lungul acestor ani lungi de liceu, tânărul Gheorghiu se simte devenind poet din toate fibrele sale și nu încetează să afirme că poezia a constituit, în cazul lui, soclul pe care și-a construit întreaga carieră literară (cf Amaury d’Esneval, 2004, p. 26). Simte că, prin poezie, se apropie „de Dumnezeu mai mult decât ceilalți oameni. (...) Poezia, ca și rugăciunea, este o scară spre cer” (*Tatăl meu, preotul care s-a urcat la cer*, 1998, pp. 106-107).

De altfel, pe tot parcursul vieții sale luptă să ajungă „poetul lui Hristos și al României”: „sunt sigur că lupt eroic, fără să mă dau bătut. Dumnezeu mă va răsplăti. Cum l-a răsplătit pe Columb. Voi fi marele poet al poporului meu. Poetul lui Hristos și al României. Nu știu ce voi înfăptui, nici cum voi

sfârși, ar îmi urmez calea, „...uitând cele ce sunt în urma mea, mă întind cât pot spre cele dinainte...” (*Epistola Sf. Apostol Pavel către Filipeni*, cap. 3, v. 12-14). Nu există progres fără să urci treapta următoare. Iar cel care se oprește și încetează să urce, coboară deja” (*Memorii*, I, p. 459).

Făcând parte din generația „care se ridică prin 1940” și care era „deja tulburată de tensiunile politice care începuseră după 1934” (cf. Eliade, 1997, p. 535), poetul este silit, ca și colegii săi de breaslă, să „plece în Rusia”, dar, spre deosebire de aceștia, el nu se întoarce „cu rușii după el”. Alege să evadeze din România aflată sub teroarea sovietică pentru „a se cățăra pe trunchiul popoarelor străine, ca orhideele” (*Memorii*, I, p. 16).

În „Viața literară”, semnătura tânărului poet apare alături de numele lui Radu Gyr și Eugen Jebeleanu. Datorită acestei precocități literare, în toamna anului 1936, directorul Editurii Cartea Românească (Alexandru Belciurescu) acceptă publicarea primei culegeri de poezii, intitulată sugestiv „Viața de toate zilele a poetului”. Acest prim volum vede lumina tiparului exact la 1 martie 1937, iar prima sa pagină redă un frumos portret al poetului, realizat de talentatul desenator Marcel Iancu. Văzându-și cartea în librării, Gheorghiu se simte împlinit ca poet, consacrat în calitate de creator: „Numai Dumnezeu a putut încerca bucuria pe care o resimt eu acum. Pentru că activitatea artistului este comparabilă cu cea a lui Dumnezeu, care a scos din neant pământul, mările și oceanele, cerul și luna, soarele și tot firmamentul... Probabil că Dumnezeu a încercat aceeași bucurie când a creat copacii, florile, elefanții, peștii, fluturii și când, în sfârșit, a modelat din lut, asemenea unui olar, omul, și a suflat peste el ca să-i dea viață. (...) Sunt mulțumit, ca Dumnezeu. Mulțumit la culme. Fiindcă nu există nici o bucurie, nici o plăcere, nici o voluptate atât de intensă și de profundă ca aceea a creației. (...) Voluptatea creației este rezervată doar lui Dumnezeu și omului” (*Memorii*, I, pp. 321-322).

Poetul este atât de mulțumit că „o stea cu numele său s-a fixat pe firmament”, încât trimite câte un exemplar al volumului de versuri tatălui său, profesorului Pintilie de la Cernăuți, tuturor celorlalți oameni care au contribuit la formarea sa, dar și poezilor consacrați, fără a-i uita pe colegii săi de la Facultatea de Filosofie.

Momentul debutului în pagină tipărită este evocat în „Memorii. Martorul Orei 25”, în pagini ce beneficiază de o extraordinară precizie și bogăție a detaliilor; scriitorul înregistrează și pune în pagină gesturi, replici, atitudini pe care le-a manifestat în acel moment crucial din existența sa. Iată cum își rezervă Gheorghiu poziția de martor la înscrierea destinului său pe o traiectorie definitivă: „Viața de toate zilele a poetului”, prima mea carte, tronează în vitrinele librăriilor la 1 martie 1937. (...) Pentru aceia dintre noi cărora le lipsește curajul, Dumnezeu a lăsat pe pământ, ca pildă, mici coleoptere: insecte luminoase care, la căderea nopții, strălucesc pe câmpie ca stelele. Din mo-

ment ce licuricii, lampyris noctiluca – care sunt niște insecte foarte mici – strălucesc ca astrele, de ce ne-am îndoi că vom deveni și noi stele” (*Memorii*, I, p. 323)?

Astfel de episoade se multiplică în paginile confesive ale lui Gheorghiu, în variante asemănătoare, dar în proporții diferite, cu scopul de a dovedi tenacitatea cu care scriitorul își plasează devenirea artistică sub semnul încrederii mistice în vocația sa: „Alerg și eu înainte, spre ținta mea. Fără să mă poată opri nimic. (...) Sunt sigur că lupt eroic, fără să mă dau bătut. Dumnezeu mă va răsplăti. (...) Nu există progres fără să urci treapta următoare. Iar cel care se oprește și încetează să urce, coboară deja” (*Memorii*, I, p. 459).

Aceste două fragmente configurează, ca și multe altele de aceeași factură ce pot fi identificate în scrierile de bătrânețe ale lui Gheorghiu, un sens comun: credința în destinul său de „poet al României și al lui Dumnezeu”, destin al cărui înțeles nu se află în zona determinărilor imediate, ci în alt plan, mistic.

„Viața de toate zilele a poetului” și „Caligrafie pe zăpadă” reprezintă prima fază a traiectoriei lirice – în mare parte autobiografice – a lui Constantin Virgil Gheorghiu. Din punctul de vedere al istoriei literare, publicarea volumului de versuri „Viața de toate zilele a poetului” poate fi înregistrat ca un moment de conștientizare și de formare a viziunii artistice proprii lui Gheorghiu, în versuri a căror structură nepretențioasă se potrivește perfect cu tonul duios și expresia limpede, dar și cu tema tradițională a dezrădăcinării, cu imaginea copilului ce și-a părăsit satul natal și care își întoarce privirea spre cuibul familial ca spre un punct de sprijin moral:

„Aș vrea să sărut mâna mamei
Și zăpada ceainicului de porțelan
Mi-e dor să întind pe cerdac pernuțele
Și să sap în grădină rugii de bostan” („Fiul risipitor”).

Poezia liminară – „Scrisoare tatii” – , publicată inițial în revista Liceului Militar de la Chișinău²⁷ și reprodusă în „Vremea”²⁸, este o dedicație transfigurată liric pe un suport de tristețe și incertitudine existențială, prin care poetul consacră această carte tatălui său:

„Ia cartea asta și iartă-mi neputința
De-a nu fi fost ca toată lumea
Și toate chinurile și amărăciunile
De altă dată
Uită-le tată”.

Această poezie reprezintă pentru tânărul poet un mesaj special pe care i-l adresează tatălui său: „Nu e vorba despre o poezie ca toate celelalte. Nu e, la

²⁷Gheorghiu, V. (elev). (1934, 31 mai). Scrisoare tatii. *Crai nou*, 5, 4-5.

²⁸Gheorghiu, V. (1934, 10-25 iunie). Scrisoare tatii. *Vremea*, 159, 2.

drept vorbind, literatură. E o adevărată scrisoare. O scrisoare gravă. Fiindcă ori de câte ori am ceva important sau grav de comunicat tatei, îi scriu o poezie. Apoi o public și-i trimit tatei revista în care e publicată. Nu-i aduc nicio dată la cunoștință lucruri importante printr-o scrisoare. Întotdeauna prin poezie, deoarece, în poezie, mă exprim mai ușor” („Memorii”, I, p. 361).

La puțin timp de la publicarea acestei epistole în versuri, în „Viața literară”, un lung articol intitulat „Plagiatorul” al cotidianului Gărzii de Fier – „Buna Vestire” – îl acuză de piraterie literară. Reprezentanții noii ordini – a „dreptății și onoarei” -, instaurată de Legiune, vede în Gheorghiu un adversar tocmai pentru că nu este și el „soldat al Europei”.

Dialogul poetului cu tatăl său constituie și tema poemului „Mărturisire”, în care Gheorghiu specifică faptul că destinatarul poemelor sale poate fi și

„un băiat de țăran, tată,
Plecat pe la școli poate
Cu crucea orașului în spate,
Va plânge într-o sară aici
Deasupra poeziilor mele mici
Pentru truda plugurilor care
Răstoarnă brazdele pe ogoare
În satul cu numele scris cursiv
Numai în actele mele de notarul bețiv...”,

care „are să priceapă” în „sufletul lui”

„Că poetul (...)
Poartă ca și el umerii durerilor, goi,
Pe umeri în orașul cu trotuarele ude....” („Mărturisire”).

Poemul se constituie apoi într-o structură progresivă, ce lărgiște perspectiva consacării întregului volum de versuri acelor „cari poartă ca mine sub pieptar/Iconițele plânsului primite în dar....”.

Astfel, de la individual (în prima strofă, care pune în relație cele două instanțe – poetul și „băiatul de țăran”, asemeni lui), gestul dedicației devine colectiv, chiar universal („ei, acei cari...”). Progresia este concepută în mod armonios, fiind susținută și de coincidența între strofă și frază (1 strofă = 1 frază).

Penultimul poem – „Căsuța cu poezie” – readuce însă în prim-plan imaginea familiei poetului, căci ei îi consacră poetul toate versurile sale:

„Totuși rândurile înflorite,
Pe care le-am scris
Cu mâna de copil
Și le-am închis

Mai demult
În căsuțele versului de mătăasă

Le-am strâns aici și vi le trimit vouă
Spre iertare acasă”.

Registrul tematic exploatat în cele paisprezece poeme ale acestui volum este circumscris în totalitate dezvoltărilor autobiografice:

„Iată că mi-am aplecat peste file
Fruntea de zăpadă
Și mi-am scuturat pe hârtie
Sufletul ca pe-o livadă” („Căsuța cu poezie”),

căci poetul de optsprezece ani suportă cu greu viața hărțuită de nesiguranța zilei de mâine:

„(...) În pieptul meu
Ceva e tulpure de la o vreme („Căsuța cu poezie”).

Firul poeziei tânărului Virgil Gheorghiu străbate mai întâi anii copilăriei, pe care-i suprapune apoi antitetice peste frământările sufletești cauzate de neajunsurile vieții adolescente; așa se naște regretul pentru „toamnele celor optsprezece ani scutate/Prea devreme” care generează „cartea asta cu poeme/Scrisă de mâinile mele sara, chinuit (...)” („Mărturisire”).

Din momentele fericite ale copilăriei, amintirea sa a reținut câteva scene care își fac loc în poezie în versuri scrise invariabil pe un ton mohorât și nostalgic care „desgroapă/Aici, fluierul doinei, murdar de plâns și de noroi”:

„Tilincile cântecelor mele scutate
Pe hârtie nu sunt frumoase toate...” („Mărturisire”).

Poezia ia, astfel, un ton tânguitor, sub care se ascunde imaginea unui tânăr poet singur, înstrăinat, dezrădăcinat, dar care nu regretă că s-a încumetat să se avânte în volbura vieții de scriitor. „Autoportretul” cu care se încheie acest prim volum de poezii al lui Virgil Gheorghiu aparține aceluiași fond elegiac, specific liricii de confesiune și își are suportul în trăiri afective complexe, prilejuite de împrejurări de viață dureroase:

„Iau puțină cerneală
Un creion chimic și acuarele (...)
Apoi împrăștii cărbune mult.
Pentru portretul meu ajunge.
Ochii nu se văd, fiindcă omul care scrie
Stă cu capul între mâini și plânge...”

De multe ori este evocat chipul mamei, asociat mereu elementului vegetal; ei îi cere poetul mângâiere și sprijin „după atâta drum”:

„Eu sunt așa de obosit! Mi-e dor acum

De mâinile mamei și de livadă.

Dacă vrei primește-mă să-mi reazem

Fruntea pe brațul surorii de zăpadă” („Ruga fiului risipitor”).

Puținii critici care au luat în discuție aspectele liricii lui Gheorghiu au subliniat desuetudinea și puerilitatea poemelor, expresia „uneori abruptă, neglijentă” și superficială a unor versuri de tipul:

„Aș vrea să văd albinele și vițeei

În frunte cu stea curată

În lădița din pod am lăsat

Pușculița și ursul de vată” („Fiul risipitor”) (cf Zăciu, vol. II, 1998, p. 368).

Placheta de versuri intitulată „Ceasul de rugăciune” (1942)²⁹ este ultima sa contribuție ca poet și marchează trecerea la o sursă de inspirație diferită – realitatea politică. Poetul nu renunță însă la asociațiile sugestive pe care i le-a deșteptat întotdeauna contemplarea naturii. Caleidoscopic se perindau în fața noastră „icoane” din natură și din viața omului la munte, cu trăsăturile lor caracteristice; însă în „Ceasul de rugăciune”, apusul soarelui ce înroșește norii prezice destrămarea și suferința României din timpul celui de-al doilea război mondial. Plopul „tremură de durere în tunica lui de răcoare”, luna apare după o colină ca „un coif de jandarm”, iar sufletul omului e „ca un hulum speriat de gloanțe”, care „se întoarce singur acasă...” („Închinare”).

Geneza poemelor ce formează placheta „Ceasul de rugăciune” e explicată în „Memorii”: „Poeziile pe care le scriu acum sunt pătrunse de spaima care domnește pretutindeni. Seara, când contemplan luna, ea îmi sugerează casca unui jandarm dușman care mă pândește în spatele dealului și mă urmărește... Îi scriu o poezie tatei spunându-i că, dacă se dezlănțuie catastrofa, îmi voi lăsa trupul pe câmpul de bătaie în mâinile inamicului, iar sufletul meu, ca o turturea tânguitoare, speriată de gloanțe, se va întoarce la porumbar, la casa parohială, la noi („Memorii”, I, p. 384).

Spațiul natural se dovedește a fi cea mai bună protecție a omului pe timp de război; în plus, cele mai multe detalii proprii ciclului vegetal situează cinci dintre cele șase poeme ale acestei plachete într-o vară universală, atemporală, pe care orice ființă umană ce se asimilează poetului o poate simți ca pe o vârstă a alcătuirii și a realizării, ca pe un timp în care lumea se încarcă de înțelesuri.

²⁹Placheta de versuri cu acest titlu conține șase poeme, printre care nu se regăsește însă poezia la care face referire Gheorghiu în „Memorii”, I, p. 489 - „Vae, vae, vae, Polonia” („Nenorocire, nenorocire, nenorocire, Polonia”), pe care ar fi scris-o în momentul ocupării Poloniei de către germani și pe care i-ar fi citit-o tânărului pictor Rybicza, în timp ce acesta îi făcea portretul.

După această scurtă trecere în revistă a celor trei culegeri de versuri ale lui Gheorghiu, se impune o ultimă considerație în legătură cu această direcție de activitate a scriitorului în discuție.

Am văzut că prin poezie acest scriitor pătrunde în lumea literară interbelică, se face cunoscut și se bucură de prețuirea colegilor săi de breaslă. Acest lucru este evident și prin includerea unora din poemele sale în lucrarea „13 poeți, 13 poezii de dragoste”, publicată în 1943³⁰ la Editura Librăriei Pavel Suru, în coordonarea lui Vintilă Horia, Ștefan Baciuc și Ovid Caledoniu – lucru care arată clar că Gheorghiu se integrase perfect acestei generații sensibile, „cu toate păcatele și virtuțile ei, așa cum a fost, la vremea ei”³¹. Tânărul poet se alăturase crezului celor doisprezece tineri poeți incluși în această antologie, pentru a realiza împreună cu ei „o încercare de reconciliere” între „cititori și volumele de versuri”, „o apropiere necesară” readucerii „poeziei în patrimoniul de simpatie și înțelegere a tuturor”.

Astfel, este clar faptul că versurile acestui poet tentat în permanență de meditația lirică nu au fost catalogate de contemporanii săi drept o expresie a exuberanței sale juvenile, ci, din contra, semnatarii „manifestului pentru o apropiere necesară” considerau că versurile lui Gheorghiu își au suportul în trăiri afective complexe. Însă acum, după mai mult de jumătate de secol, ele și-au păstrat doar importantul rol de a completa și de a nuanța imaginea destul de bine conturată a prozatorului. Asta pentru că valoarea lor, raportată la restul operei acestui scriitor, este de biografie sentimentală, fiind evident pentru criticii actuali faptul că „poezia rămâne și în cazul lui o boală de tinerețe” (Simion, 2005).

Referințe

(n.d.) (1943). *13 poeți, 13 poezii de dragoste*. V. Horia, Șt. Baciuc, O. Caledoniu (Eds.). Editura Librăriei Pavel Suru.

Băileșteanu, F. (2005). *Nihil sine Deo sau cruciada literară a ecumenistului Constantin Virgil Gheorghiu*. Editura Autograf MJM.

Eliade, M. (1997). *Memorii (1907–1960)*. Editura „Humanitas”.

Esneval, A. (2004). *Gheorghiu*. Editions Pardès.

Gheorghiu, C. V. (1940a). *Armand Călinescu*. Editura Socec.

³⁰Cele 13 portrete realizate de Neagu Rădulescu creionează imaginea literară a lui Virgil Carianopol, Vania Gherghinescu, Ion Aurel Manolescu, Petre Păulescu, Teodor Scarlat, Ștefan Stănescu, Simion Stolnicu, Gh. Tules, E. Ar. Zaharia și a celor trei coordonatori.

³¹Din dedicația lui Ovid Caledoniu soției sale, datată 5 februarie 1945; *apud* Mihai M. Călugăru, în Prefața intitulată «drama Basarabiei și un scriitor uitat», ce prezintă ediția românească din 1993 a reportajului de război „Ard malurile Nistrului”.

Gheorghiu, C. V. (1940b). *Caligrafie pe zăpadă*. Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”.

Gheorghiu, C. V. (1942). *Ceasul de rugăciune* (plachetă de versuri cu un portret al autorului de R. Rybiczka). Editura Națională Gh. Mecu.

Gheorghiu, C. V. (1999). *Memorii. Martorul Orei 25*. (S. Mihăescu-Cârsteanu, Trad.). Editura Gramar.

Gheorghiu, C. V. (1937). *Viața de toate zilele a poetului*. Editura Cartea Românească.

Guția, I., Camilucci, M. (1957, 14 iunie). Poesia romena della diaspora. *România*, 4-5.

Simion, E. (2005, 14 mai). *Memoriile lui Constantin Virgil Gheorghiu*. *Ziua*.

Zaciu, M., Papahagi, M., Sasu, A. (coord.). (1998). *Dicționarul Scriitorilor Români* (vol. III). Editura Fundației Culturale Române.